

Dávid Lajos:

JÖVŐNK A MÚLT

Szomorú-szép Fokhagymás völgyünk... Pedig valamikor a város és a környék egyik legvonzóbb kirándulóhelye volt: kénes vizében gyógyulni vágyó emberek feredöztek, arnyas völgye vonzotta a könnyű sétára vágyókat, Nagybányán élőkét és idelátogató turistákat egyaránt. Nem véletlen, hogy Petőfit is elvarázsolta – aki a hajdani emlékkő tanúsága szerint bizonyosan megfordult a völgyben –, s hogy néhai Krupiczter Antal szobrászművész szabadtéri műterme is itt épült fel.

Az emlékoszlopot utoljára talán Véső Ágoston festőművész látta, mielőtt a Soricelu' féle építkezések markológépe betonba temette, a költő nevét így ma már csak az utca neve, a völgy végi kis tisztás, és a fák árnyékában épült turistamenedék őrzi. Meg az emlékezet. Krupiczter Antal tiszteletet parancsoló „totemoszlopai” sincsenek sehol. A vendéglő falai – melynek helyén hajdan a kádas fürdő működött, s amelynek nyári kertjében még a '90-es években is jó volt séta után egy sört, üdítőt elfogyasztani – omladoznak, cégtábláját benőtte a gaz. A forrás közelében autók sorjáznak, de még jóval feljebb, az erdészházaknál is gyakran szorítja az út szélére a kirándulókat füstszagú terepjáró. A gépkocsikat néhány évtizeddel ezelőtt csak a vendéglőig engedték, sorompó zárta le az utat – ma már a sorompó is feljebb költözött. De vajon mire is vigyázna...? Alig néhány száz méterrel lejjebb, a város felé, hatalmas sebek tátonganak a hegyoldalon: félbe hagyott építkezések, egy felkapaszkodott fuvaros torzóban maradt álmái – szinte ugyanabban az állapotban, mint húsz évvel ezelőtt. A másik irányban szellős szálfasor őrzi a facsonkokkal borított csupasz dombhátakat, a hajdani erdőnek nyoma sincs. A természet talán így állt bosszút hűtlenségünkért: néhány éve vihar söpört végig a tájon, s mindent letarolt, ami addig még megmaradt...

Minap sok év óta először jártam arra ismét, s szomorúan kellett megállapítanom: alig van látszata bármi törekvésnek, hogy a pusztítás nyomait valaki eltüntesse, s megmentse, visszaépítse ami még menthető. A Fokhagymás ma csupán torz emléke hajdani önmagának – s kicsiben jól példázza azt, ahogyan a város az elmúlt harminc évben saját jövőjéről gondolkodott...

Pedig Nagybánya számára évszázadokon keresztül természeti kincsei jelentették a gazdagságot. Előbb bányái, a föld mélyén rejtőző arany és ezüst tették a középkori Magyarországot, sőt a földrész egyik leggazdagabb és legszebb városává. Később csodálatos hegyeinek, szelídgesztenyés völgyeinek és gyógyvizeinek, az idelátogató turistáknak köszönhetően lett már a román időkben fürdőváros, klimatikus üdülőhely, az itt letelepedő festők keze nyomán pedig a leghíresebb magyar, s az egyik leghíresebb európai művésztelep otthona.

Vajon miért gondoljuk azt, hogy a jövőben ez másképp lehet...?

Vagy ha azt gondoljuk: mi az, amit a helyébe tudunk állítani?

Világszerte a legkeresettebb turisztikai célpontok azt próbálják eladni, amit a múltból sikerült megmenteniük – s amit csak náluk talál meg az, aki hozzájuk ellátogat. Velence a

gondolákat, Kína a pagodákat és a nagy falat, Görögország csodálatos szigeteit sziklákra épült, fehérre festett házaival, Isztambul a Hagia Szophiát, Horvátország a tengerpartjait, Róma a Szent Péter teret és a Colosseumot. Nagybányán ezzel szemben, az Ásványtani Múzeumot, a pénzverdét és a Tárna utcai kis kápolnát leszámítva, egyetlen méltó helyszíne, vagy emléke sincs annak, ami több mint hét évszázadon át meghatározta a város életét. A bányák romokban, bejárataik omladoznak – vagy éppen nehézfémekkel szennyezik a környezetet, mint a napokban is. A Veresvízen, melyet virágoskertes, derűs, színes bányászházak tettek a festők kedves lakhelyévé, lassan egyetlen menthető, kontyvetős házikó sem látható. A borpataki Pokol kastély – pedig azt egy szerencsés román tanító építtette – egyre szomorúbb állapotban várja a feltámadást. A megyei múzeum bányászattörténeti részlege, biztató indulást követően ma meglehetősen közép-szer – vagy még annyi sem. A Ferenczy-házat lebontották. A Ziffer-házat csak a Szentlélek vigyázza az összeomlástól. A hajdani festőiskola szentélyei, a Jókai domb (a pár éve újraépített szénatárolóval) és a felújított Festőtelep (a műteremházak és a galéria) megmaradtak ugyan, de sem itt, sem a Művészeti Múzeumban nem találunk olyan tárlatot, amely annak a bizonyos első ötven esztendőnek állít történelmi emléket, s az események kronológiáját, tárgyi emlékeit (levelezések, a művészetek kellékei, fotográfiák, dokumentumok) mutatná be az idelátogatóknak.

Jó hír, hogy ma már újra a református templom piros színű kupolája köszönti a messziről érkező tévedőt, s az István torony tövében nyílt magángaléria is visszaidéz valamit a szellemi légkörből, amely a régi várost jellemezte. A nagybányai festők legszebb motívumait, szent helyeit, a Kereszthegyet, a Virághegyet azonban szép lassan beépítjük – sokemeletes lakótömbökkel kúszik rájuk az egyébként egyre zsugorodó város – vagy három-négyszintes tömbházakkal takarjuk el, ne lássa senki. A Klostromrétet is parkosítottuk, pedig épp romantikus vadsága tette valamikor festőivé... Ez is eredmény – mondhatnánk keserű szájjal – ahhoz képest, hogy 15 évvel ezelőtt még vállalkozásfejlesztő központ, konferenciaterem és kiállítási csarnok épült volna itt 3 millió eurós Phare támogatással, ha a terv nyomán kibontakozó széleskörű tiltakozás meg nem akadályozta volna.

A belvárosban panziók sora épült az elmúlt esztendőben. De gondolkozott-e vajon valaki azon, hogy kinek? Nem csak a világjárvány miatt, mert az egyszer elmúlik, de vajon hol és mit mutathatunk meg azoknak, aki olykor sok száz, ezer kilométer távolságból látogatnak majd hozzánk...?

Vezetettek-e már valaha turistacsoportot? Sohasem azt kérdezik, hogy a plázáink hol vannak – azokat bárhol megtalálják. A teraszok, szórakozóhelyek felől sem érdeklődnek – akárhol találnak hasonlót. Félreértés ne essék: aludni, enni, vásárolni ők is szeretnék – de vajon csak ezért, csak ezek miatt ellátogat hozzánk bárki is...?

Az olaszországi Veronában van egy legendás épület, a Casa di Giulietta, ahol a szájhagyomány szerint Rómeó és Júlia vallott örök szerelmet egymásnak. Évente több mint egy millió turista keresi fel a kultikus helyet – pedig a 14. században fogadóként épült háznak soha, semmi köze nem volt a tragikus szerelmi történethez; díszes, csöppnyi erkélyét, a Via Capellot a 19. században emelték.

Nagybánya, a három évtizeddel ezelőtt még kétszázézer város, amely 2050-re becslések szerint hatvanezer kisvárossá zsugorodik, millió lehetőségét kínálhatná a turistaromantikának – s egyben önmaga számára a virágzó fejlődésnek.

A jövőnk a múltban van.

Lehetne Európai hírű bányászmuzeumunk. Tudjátok, hogy a Kereszthegy gyomrában kápolna és tó van a föld alatt, jelenleg vízzel elárasztva, melyen valamikor csónakázni lehetett? Sorba állnának a turisták a Kereszthegyi bánya bejárata előtt, hogy megtekintsék. Lehetne kalandpályánk a Szent János patak völgyében, a nemrég lezárt kőbánya helyén. Lehetne valódi Gesztenye Ünnepeink - nem a román városnapok egyike, hanem sajátos értékeinket felvonultató színes karnevál. A Tolvaj Dénestől a Szűzkőig kilátó- és pihenőhelyek sorával lehetne gyalogos turizmusra és csodálatos hegyeink megtekintésére csábítani a messziről érkezett embereket, Nagybánya közvetlen környezetében is. Lehetne Európai hírű művészeti muzeumunk. Tanösvények vezethetnének körbe a városban, a régi festőiskola kedves motívumait érintve, a piac színes forgatagától és a Mészárosok bástyájától a Városligetig. Lehetne Ferenczy emlékházunk – megmutathatnánk hol készült az „Október” vagy a „Napos délelőtt”. Vagy megmutathatnánk hol alkotott Ziffer mester – ha nem bontottuk volna le a Ferenczy család otthona után a hajdani Munkaházat is, a Liget bejárata mellett. Mélyet szippanthatna a látogató a festőkerti műterem levegőjéből, melyben Thorma mester szülte verejtéssel a soha be nem fejezett „Talpra magyar”-t. S ha a város határain túllépünk, talán még Glatz Oszkár kedves helyét is megtalálnánk az Izvorán, vagy a Rozsály kopaszán, ahonnan az „Est a havason” című csodálatos művét festette, vagy Felsőbányán, ahol Papp Aurél, Nagy Oszkár dolgozott... Mindegy hogy talán pontosan még mi sem tudjuk hol. Ez lenne a mi Via Capellonk...

Lassan csorogtam lefelé a Fokhagymás völgy egyre sűrűsödő házai között és hirtelen nagyon értelmetlennek, nagyon feleslegesnek és teljesen céltalannak éreztem a vitákat, melyek bizonyos közéleti személyek egyetemi végzettsége és összeférhetetlensége – mint közösségünk „legnagyobb gondjai” – okán zajlottak az elmúlt hónapokban. Ekkora energiával és ennyi intellektuális füstölgéssel hegyeket lehetett volna mozgatni – maradandóbb célok érdekében.

Talán még nem késő.

Bizonyosan késő.

Erősítsetek meg.

Cáfoljatok.